

ועדת אתיקה במחקר

במכללה האקדמית ספיר נערכים מחקרים שונים. המחקרים נערכים הן בידי סטודנטים, כחלק ממילוי חובותיהם לקבלת התואר, והן בידי אנשי סגל. לפיכך, פועלת במכללה ועדת אתיקה במחקר שתפקידה לבדוק האם מחקרים מתוכננים עומדים בעקרונות אתיים בסיסיים. הצעות מחקר שמוגשות לוועדת האתיקה במחקר במכללה מוערכות לפי ¹הנחיות ה-APA.

עקרונות של אתיקה בניהול מחקר

ההחלטה לעסוק במחקר חייבת להתבסס על שיפוטו של החוקר באופן, שבו ייטיב לתרום למדע ולרווחת אנוש. החוקרים יבצעו את חקירותיהם מתוך רחשי כבוד כלפי האנשים המשתתפים בהם ומתוך דאגה לכבודם העצמי ולשלומם. העקרונות דלקמן מפרטים את החובות האתיות של החוקר כלפי המשתתפים במהלך המחקר, מראשית ההחלטה לנהל מחקר ועד לצעדים שיש לנקוט לשמירת הסודיות של נתונים מחקריים.

1. בשלב התכנון של מחקר, בייחוד בבני אדם, חובתו האישית של החוקר להעריך בקפידה את קבילותו מבחינה אתית תוך התחשבות בכל העקרונות הללו. במידה שהערכה זו, המאזנת ערכים מדעיים והומאניים, כרוכה בהתפשרות לגבי עקרון כלשהו, גדלה ומחמירה חובתו של החוקר לבקש עצה בתחום האתיקה ולהרבות באמצעי-בטחון קפדניים על מנת להגן על זכויות האנשים המשתתפים במחקר.
2. האחריות לקביעתו ולקיומו של נוהג אתי קביל במחקר מוטלת על כתפי החוקר היחיד. החוקר אחראי גם ליחס האתי כלפי המשתתפים במחקר מצד שותפיו, עוזריו, תלמידיו ועובדיו. אולם על שכם כל אלה מוטלות חובות דומות.
3. הנוהג האתי דורש מהחוקר להודיע למשתתף על כל מאפייני המחקר שסביר שעשויים להשפיע על רצונו להשתתף, וכן להסביר היבטים אחרים של המחקר שעליהם ישאל. ההימנעות מלגלות דברים במלואם מגבירה את נטל אחריותו המתמדת של החוקר, להגן על שלומו וכבודו העצמי של המשתתף במחקר.
4. הקשר שבין החוקר ובין המשתתף במחקר מאופיין, בעיקרו, על ידי פתיחות ויושר. כאשר הדרישות המתודולוגיות של מחקר מסוים מצריכות הסתרה או הטעיה, החוקר נדרש לוודא בהקדם האפשרי, כי המשתתף מבין את הסיבות למעשה זה וכן את ההצדקה המספקת להליכים שנקטו.
5. הנוהג האתי דורש מהחוקר לכבד את חירותו של היחיד לסרב לקחת חלק במחקר או לפרוש ממנו. החובה להגן על חירות זו דורשת ערנות מיוחדת, במקרה שהחוקר נתון בעמדת-כוח כלפי המשתתף, כגון: כאשר המשתתף הינו תלמיד, לקוח, מועסק או מקיים קשר כפול אחר עם החוקר.
6. מחקר, שהוא קביל מבחינה אתית, פותח בקביעת הסכמה ברורה והוגנת בין החוקר לבין המשתתף במחקר, אשר מבהירה את אחריותו של כל אחד. מחובות החוקר לכבד את כל ההבטחות וההתחייבויות הכלולות בהסכמה האמורה.
7. החוקר, ההולך בדרכי האתיקה, יגן על משתתפי המחקר מפני אי-נוחות, פגיעה וסכנות פיסיקות ונפשיות. אם קיים סיכון, שיתרחשו תוצאות מעין אלה, החוקר חייב להודיע על כך למשתתף, לקבל את הסכמתו מבעוד מועד, ולנקוט את כל האמצעים האפשריים כדי למזער את מצוקתו. בשום פנים לא תיעשה פעולה מחקרית, אם היא עלולה לגרום למשתתף נזק חמור או מתמשך.
8. לאחר שנאספו הנתונים, יספק החוקר למשתתף מידע על אודות טיב המחקר, ויסלק אי-הבנות שעוללות היו לצוץ. כל-אימת שערכים מדעיים או הומאניים מצדיקים להשהות את מתן המידע או למנוע אותו מהמשתתף, החוקר נוטל על-עצמו אחריות מיוחדת להבטיח, כי לא ייגרמו למשתתף נזקים.
9. כאשר הליכי המחקר עלולים לגרום למשתתף היחיד תוצאות שאינן-רצויות, חלה על החוקר האחריות לאתרן, לסלקן או לתקנן, לרבות השפעות-לוואי לטווח ארוך לפי הסכם.
10. המידע לגבי המשתתפים, שקיבל החוקר במהלך המחקר, יהיה סודי, אלא-אם-כן הוסכם אחרת מראש. במקרה שקיימת האפשרות, כי לאחרים תהיה גישה למידע שכזה, יש להסביר למשתתפים אפשרות זו, יחד עם הצגת התוכניות לשמירת הסודיות, וזאת כחלק מתהליך הסכמה-שמתוך-הבנה.

¹ <https://www.apa.org/ethics/code>

הליך פנייה לוועדת האתיקה במחקר במכללת ספיר

על כל חבר סגל המבצעים מחקר לקבל את אישור ועדת האתיקה במחקר של המכללה. כדי לקבל את האישור יש למלא אחר ההנחיות והנהלים הבאים :

א. מועד הגשת מסמכים

ההגשה נעשית דרך המייל בלבד לכתובת : Abraham.villy@gmail.com
חבר סגל יגיש לוועדת אתיקה למחקר את המסמכים הנדרשים לפני תחילת ביצוע המחקר .

ב. המסמכים הנדרשים

1. טופס בקשה לאישור מחקר
2. דף סרוק עם חתימות על הצהרת החוקר
3. שאלון המחקר ו/או פרוטוקול ריאיון
4. טופס הסכמה מדעת להשתתפות במחקר - בשאלון שאינו אנונימי, בראיונות או בניסוי או פתיח לשאלון בשאלון אנונימי הכולל את הפרטים האלה :
 - * מטרת המחקר
 - * תרומת המחקר
 - * הבטחת אנונימיות
 - * סיכונים אפשריים ו/או אי נוחות העלולה להיגרם למשתתפי המחקר
 - * משך זמן מילוי השאלון
 - * אפשרות לסרב לענות על השאלון או להפסיק את מילוי השאלון בכל עת בלי להינזק
 - * שם האחראי על המחקר וכתובת להתקשרות שאליו ניתן לפנות לצורך הבהרות בעת מילוי השאלון
 - * שם של איש מקצוע או גוף מקצועי שאליו המשתתף יוכל לפנות אם יתעורר צורך לשוחח עם איש מקצוע בעקבות מילוי השאלון המחקר
 - * סעיף הנוגע לכך שמענה על השאלון מהווה הסכמה להשתתפות במחקר
 - * מועד השתלמות אחרונה בנושא אתיקה במחקר (או אישור מהלומדה)

ג. שלבי הטיפול בפנייה

1. הגשת המסמכים הנדרשים
2. תיקונים/הבהרות בהתאם לבקשת וועדת האתיקה למחקר
3. קבלת אישור סופי מוועדת אתיקה למחקר (תוקף האישור הינו עד שלוש שנים מתאריך קבלת האישור)

ד. מקרים שבהם אין צורך לפנות לוועדת אתיקה :

סטודנט המבצע עיבוד משני של נתונים או עורך מחקר במסגרת קורס אקדמי. במקרה כזה יש לפנות לרפרנט האתיקה במחקר במחלקת האם לשם קבלת אישור. יש לפנות לרפרנט במחלקת טרם ביצוע המחקר.

בתודה על שיתוף הפעולה,

וועדת האתיקה במחקר
המכללה האקדמית ספיר